

Kunst en zorg komen samen in betere zorg

Door Annelies van der Woude

Wanneer zorgprofessionals en kunstenaars gaan samenwerken, bereiken ze soms veel meer dan ieder afzonderlijk. Hoe krijg je dat voor elkaar? Hulpverleners hebben het druk en zien niet altijd de meerwaarde van zo'n samenwerking. Kunstenaar Sandra Schouten onderzoekt manieren om beide werelden dichter bij elkaar te brengen.

foto Fotolia Sir Oliver

De centrale vraag is hoe je betrokkenheid bij elkaars werk kunt stimuleren en hoe je van elkaar kunt leren in plaats van dat ieder zijn eigen ding doet. De synergie door samenwerking

kan veel moois opleveren, voor zowel professionals als cliënten, aldus Sandra Schouten. Zij publiceerde onlangs bij de Muzische Onderzoekswerkplaats van de Hogeschool voor de Kunsten in Utrecht: [“Mag ik je zien?”](#), een beschrijving van Schoutens theatrale en zintuigelijke methodiek.

Kunst en zorg

Sandra Schouten verruilde in 2009 de kunstsector voor projecten in de zorg, onderwijs en in het sociale domein. Zij werd bewust van de stimulans tussen zorg en kunst tijdens een van haar sessies met voedsel en geuren voor mensen met dementie in verpleeghuizen. Meestal deed ze die sessies alleen, tot er een keer een verzorgende bij aanwezig was die de betrokken ouderen goed kende. ‘Ik liet allemaal kleine gekke hapjes rondgaan – verschillend van smaak en textuur -, waaronder grote schalen met glibberende kwarteleitjes. Toen ik vroeg wie er nog meer hapjes wilde proeven was er steeds een mevrouw die heel enthousiast ja! riep. Haar ogen gingen helemaal stralen.’

Smaak en textuur

‘Naderhand praatten de verzorgende en ik nog even na. Ik zei dat ik het enthousiasme van die mevrouw zo leuk vond. Wat bleek? Die mevrouw had al een jaar niet meer gesproken. Smaak en textuur bleken voor haar een ingang te zijn tot communicatie. We hadden deze ontdekking gedaan door samen te werken en het gesprek aan te gaan. Daarna dacht ik steeds vaker hoe mooi het zou zijn wanneer kunstenaars en hulpverleners meer van elkaars werk begrijpen, zodat ze elkaar kunnen versterken en hun werk gericht kunnen inzetten.’

Lelijke dingen

Deze gedachte leidde uiteindelijk tot een actieonderzoek met professionals in drie verschillende deelgebieden van de zorg. Sandra Schouten werkte een week mee met een activiteitenbegeleider, een zorgmanager en vervolgens met een wijkverpleegkundige. Ze deed alles wat zij deden om uiteindelijk de ander te worden en een deel van hun werk te kunnen overnemen. ‘Dit is niet iets wat in je hoofd gebeurt’, vertelt Schouten, ‘maar ontstaat door letterlijk te doen en te voelen wat er dan in je lichaam gebeurt. Ik probeerde te begrijpen wat en waarom de ander doet wat zij doet en ging daarover het gesprek aan. En dat was spannend, want je leeft een week lang dicht op elkaar. Van tevoren weet je niet wat je te zien krijgt. Dus je kan niet zeggen: in die week krijg je mijn beste werk te zien. Je werkt met mensen, dus je ziet ook lelijke dingen. Dan is het belangrijk dat ik daar geen oordeel over heb.’

Anders kijken

‘Mijn vak gaat over kijken, net als het vak van een hulpverlener. Maar ik kijk op een heel andere manier. Mij vallen vaak dingen op die niet in een patroon passen of die je niet zou verwachten. Ik ben heel nieuwsgierig naar details en lichaamstaal, soms kan dat het begin van een nieuwe zienswijze zijn. En ook al sta ik naast iemand en zie ik hetzelfde als die ander, toch leg ik andere verbanden, omdat het niet mijn habitat is. Ik kom niet elke dag bij een cliënt thuis om haar te ondersteunen, zoals de wijkverpleegkundige. Mensen die ambulante werken hebben geen collega’s die ter plekke over hun schouder kunnen meekijken. Ze hebben hun eigen toko en moeten grotendeels alles alleen oplossen.’

Openstaan

De wijkverpleegkundige met wie Sandra een week optrok had meerdere cliënten waaronder een oudere vrouw die verzorging nodig had vanwege een wond aan haar voet en een man met MS. ‘Ze was een bruisend, ondernemend type, die haar cliënten graag wilde betrekken bij activiteiten. Ze was medeorganisator van een fotografieproject in de wijk voor jongeren en eenzame ouderen. Ze was enthousiast over het verrijkende effect van dit project en stelde zo’n soort ervaring voor aan deze twee cliënten. Ondanks verschillende pogingen bleken de cliënten daar niet voor open te staan. Dat begreep de wijkverpleegkundige niet, ook later nog tijdens een gezamenlijke sessie waar we konden delen waar we tegenaan liepen.’

Rollenspel

Deze situatie werd later in een rollenspel nagespeeld, waarbij de wijkverpleegkundige in de huid kroop van de oudere vrouw die zij verzorgde. ‘Wat zeur je nou aan m’n kop, wat moet je nou van me?’, reageerde ze op zeker moment geïrriteerd naar haar collega’s die haar maar bleven bedelven onder suggesties voor uitjes en activiteiten. Terwijl zij rustig op haar bankje zat en af en toe vriendelijk zwaaide naar een voorbijganger. ‘Toen kantelde er iets, want de wijkverpleegkundige beseftte dat wat zij belangrijk vindt, niet voor iedereen hoeft te gelden’, vertelt Schouten. ‘Om dat inzicht gezamenlijk te ontdekken was geweldig. Ze stapte uit haar comfortzone waardoor ze zag dat ze haar eigen waarden en normen op de ander projecteerde.’ Schouten heeft de case niet voor niets “Luisteren is ook helpen” genoemd. ‘Het gaat er niet alleen om te horen wat iemand letterlijk zegt, maar ook om te zien wat het lichaam vertelt en te weten wat de levensgeschiedenis is. In de kern komt het neer op aandacht: met aandacht kijken, luisteren en waarnemen. En het gaat om ‘onder water’ te kijken - mensen laten niet alles meteen zien.’

Meer informatie over het werk van Sandra Schouten vind je op www.hethuisvanproeven.nl